

MÄRTS 1923 Nr. 3 I. AASTAKAIK

EESTI GRAAFIKA

EESTI GRAAFIKAKUNSTI KUUKIRI JA EESTI
GRAAFIKA JA RAAMATUKOITMISE
TOOSTUSE ETTEVÖTJATE ÜHINGU
HÄALEKANDJA

Benhard Lind

TOIMETUS JA TALITUS: TALLINN, DUNKRI T. 2

EESTI GRAAFIKA

VÄLJAANDJA EESTI GRAAFIKA JA RAAMATUKÖITMISE TÖÖSTUSE ETTEVÕTJATE ÜHING TALLINN, DUNKRI TAN. Nr. 2

KUULUTUSTE HINNAD: Kaaned 2-värvilised Emk. 6500.—, 1-värvil. Emk. 5000.—. Teksti laga: $\frac{1}{4}$ lehekülge Emk. 3000.—, $\frac{1}{2}$ lehekülge Emk. 1500.—, $\frac{1}{4}$ lehek. Emk. 750.—, $\frac{1}{8}$ lehekülge Emk. 375.—. Kohaotsimised ja pakkumised Emk. 3.— mm.

VAST. TOIMETAJA V. KENTMANN. TEGEV TOIMETAJA: ED. KLAAS TOIMETUS JA TALITUS: TALLINN DUNKRI T. 2. KÖNETUNNID 11-12

TELLIMISE HINNAD: Aastas Emk. 600.—, j. aastas Emk. 300.—, $\frac{1}{2}$ aastas Emk. 150.—, Postiga Emk. 60.— aastas kallim. Kaise-ümbrikuga saates Emk. 60.— ja väljamaale Emk. 120.— a. kallim. Üksikud nr. Emk. 50.—. ILMUB ÜKS KORD KUUS

LADUMISMASINATEST, MASINALADUJATEST JA -ÕPILASTEST.

PE 9793

INSTR. A. MUTLI

Meil on viimaste aastate jooksul ladumismasinade arv trükikodades suurelt tõusnud ja nõudmine tublide masinaladujate järele kasvab iga päevaga ning õppida tahtjaid leidub pea igas trükikojas. Et see aga nii lihtne pole ja iga käsiladuja masinaladuja nõuetele ei vasta, sellest toome ühe väikese väljavõtte masinaladuja kirjavahe- tusest käsiladujaga, mis „D. B. u. St.“ nr. 3. 1922 a. ilmus ja mis paljudele asjast huvi- tatuile selgitust annab ja juhtnööriks olla võib.

Kes peab masinaladujaks õppima?

Armas ametivend! Sa küsid minult nõu, pead sa trükikoja juhatause poolt lahkesti ettepanud pakkumise, masinaladujaks õppi, vastu võtma ehk mitte? — Et sina enne veel küsid, kus mõnigi teine niisuguse pakkumise kahe käega vastu võtaks, kus nii mitmed asjata püüavad ladumismasina peale saada, sellest oletan, et sinu nõuküsimine mitte ainult tühi sõnaderaiskamine pole, vaid et temalsügavam mõte on. Sellepärast püüan sinule kõige oma tahtmise ja teadmise järele vastata — ja mitte ainult ja ehk ei'ga, — ma püüan sinule põhjalikumalt ära seletada kõik, mis niisuguse otsuse tegemise juures tähele panna tuleb ja siis võid sina ise lõpu- otsuse teha.

Igatahes on see väga tõsine samm. — Peaasjalikult annab masinale üleminek elu- kutsele — ja kes oma elukutset armastab, tervele elule — hoopis teise sihi ja sisu.

Kes ladumismasinalale üle läheb, loobub kõigest sellest huvitavast, mitmekülgsest raamatutrükikunsti üldtööst ja jääb püsima ainult ühe tema osakese juure. Ta satub umbtänavale, kust nii kergelt enam ümberpöörmist ei leidu. Oma uuele paigale liidetud ta kõike vaimlist jõudu tööle pingutades, kaotab ta varsti ühenduse teiste töösadega ning sellega ühes ka vaate üldtöö peale. — Ka korrektori ameti peale ülemineku viib samasugusesse umbtänavasse; et aga enamalt osalt vanemad ladujad korrektoriteks hakkavad, kes vaevalt veel tagasipöörmise peale mõtleavad, pole see umbtänavasse sattumine neile mitte nii hädaohtlik, kui noorele ladujale. — Ladumismasina peale püüavad aga peaasjalikult noored ladujad pääseda, ilma et nad endile selge pildi kujutada võiks masinatöö pahedest ja temast loodetud headustest, ja kui nad siis õigele arusaamisele tulevad, on ümberpöörmiseks juba liig hilja. Kes ilma kindla plaanita läbi elu sammub, kes ükskõikselt selle peale vaatab, kuidas ta oma leiba teenib, peasi, et teda aga rohkesti oleks, sellele ei tule mõttesegi kahelda, kas ta õige ehk vale tee on valinud. Kuid vaevalt saab seesugusest kunagi õige masinaladuja, sest sisemine tung ja tahtmine puuduvad temal täitsa, ning töö kui ka masin ise on temale sama ükskõiksed, nagu mõni teinegi leibaandev toimetuse. Kes aga ajajooksul arusaamisele tuleb, et ta vale tee peale sattunud on ning ümber pöörab,

sellelt riisub kahjatsus kadunud aja üle õige tööõõmu; sellepärast peaks igaüks, kellel veel võimalus on, ümber pöörma, enne kui see lõpulikult hiljaks jääb. — Paljudele tähendab see aga uuesti algusest pealehakkamist; iseäranis raske on see aga vanematele ladujatele ja nõuab töötajalt suurtahtejõu pingutust, enne kui ta jälle vahepeal tekkinud uute oludega harjub.

See on minu arvates üks peapunkt, mille kõrval kõik muud vähema tähtsusega on, ja sina peaks tõsiselt selle üle järele mõtlema, enne kui oma otsuse teed. Tahad sa kord kõrgemale tõusta, meistriks, faktoriks ehk pere-meheks saada — hea tahtejõuga on kõik võimalik! — siis ära hakka mitte masinaladujaks. Sellegipärast võid sa ikkagi ennast ladumismasinaga tutvustada, et juhtumise korral ka asjatundjana kaasa rääkida võid, jää aga ise käsiladujaks ja püüa hoolega ennast kõigis tema osades täiendada, sest ikka veel on ja jääb käsiladu trükistööstuse põhialuseks. — Käsiladujana on sul igatahes rohkem võimalust ka teiste trükikunsti osakondadega tutvuneda, kui olles masinaladuja, kus sa pääsemata oma kohale köidetud oled. — Meistriproovi tegemise juures nõutakse tingimata kõigi osakondade teadmist ja asjalikku tundmist. —

Agaga nagu mitte igaüks ei või meistriks saada, nii ei või ka mitte igaüks masinaladujaks saada; ikka on tarvis, et õige mees oma õigele kohale saaks, ainult siis võib tema üleüldse kasuks kõike oma võimist ära tarvitada.

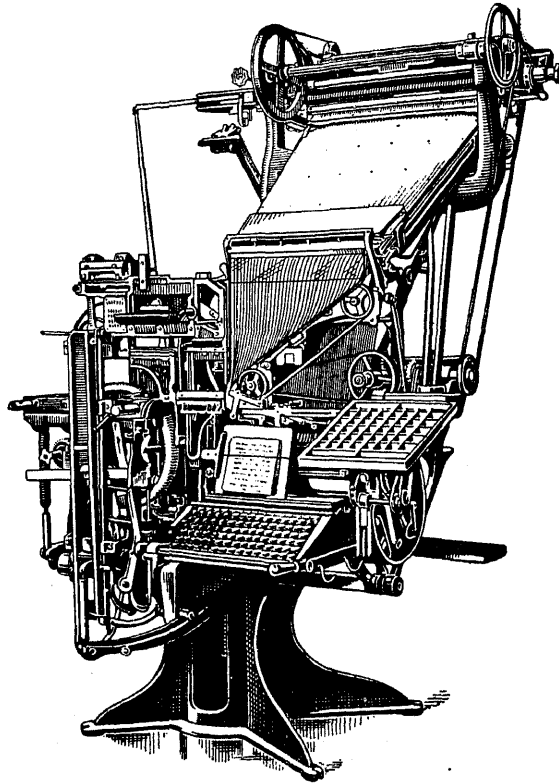
Kes peaks nüüd masinaladujaks õppima? Ma katsun selle tähtsa küsimise peale järgmise lausega vastata: see, kellel on huvi ja armastus masina vastu, kellel kerge aru-

saamine masinatest, suur tööõõm ja vastupidavus, hea töö-, keele- ja kooli-teadmised, kannatus ja tubli tervis.

Pole ju mitte tarvilik, et iga masinaladuja tingimata masinat kokku oskaks seadida, küll aga on tarvilik, et tema masina käiguga, tööviisiga ja nõnda ütelda masina vaimuga täiesti tuttav oleks. Tema peab üksikute osade omavahelist kokkutöötamist jälgima, juhuslike takistuste põhjusi üles leidma ja neid kõrvaldama ilma vägivalda ehk lubamata tööriistu tarvitusele võtmata. Kes kohe, kui masin seisma jääb, haamri, kruvikäänaja ehk viili kätte haarab, selle asemel et järele vaadata ja takistava metalliosakese kõrvaldada, seda peaks kõige kiiremal korral masina juurest kõrvaldatama. Ma tundsin ühte ametivenda, kes veel oma vanul päevil masinaladujaks hakkas. Peale enam kui aastase töötamise „Linotype'l“ ei märganud ta ikka veel mitte, kui rida välja polnud tõugatud ja masin seisma jäi; alles siis, kui matriitsid enam ei kukkunud, vaatas ta nõutult ja abitult ringi. Kellegile pole see kasuks, kui niisugused isikud masina juure sa-

tuvad, — ja kõige vähem neile endile. —

Kord pööras keegi noor käsiladuja, kes trükikojas natukene laisapoolne oli, minu poole küsimisega, kuidas masina peale saaks? Tema ihaldas puhkepaika ja lootis seda masinal leida, sest et seal töö juures istuda võib. Ma ei tea, kas tema soov täide läks, kuid seda ma tean kindlasti, et tema masina juurest seda mitte poleks leidnud, mida ta ihaldas. Masinaladuja peab töötama; kõige jõu- ja närvide pingutusega tublisti töötama, palju raskemalt kui kasti juures. Masina ots-tarve on palju ladu anda; seda võib aga ainult lõpmata tahtejõu pingutusega. Masin

teeb ainult mehaanilise töö, seda põnevamalt on pingutatud laduja vaimline töö. Kellel võimata on vahetpidamata täie hoo ja tähelepanuga töötada, see ei peaks mitte masinaladujaks hakkama. — Ka istudes töötamine masinal pole sugugi lõbuasi. On ju üldiselt tuttav, et istuva eluviisiga inimestel tihtipeale seedimise takistused ja mitmed muud haigused (hämorrhoid jne.) igapäised asjad on, kuna paljud, iseäranis suurema kasvuga, terve päev küürus istuma peavad, mille tagajärjed kõigil tuttavad on. Istuv eluviis, väsitav ja tüütav ükskülgne töö, alaline kiirtöö ja halva õhu sissehingamine on paljude haiguste põhjuseks, millele ainult täiesti terve keha vastu võib panna. — Ülalnimetatud pahesid ei taha küll mõnedki peremehed kui ka ametivennad teistest osakondadest tunnistada, aga kui kord ühel koosolekul sarnasele kahtleajale küsimine ette pandi, kas tema usub, et masinaladuja eluga nii mõnegi aasta võrra lähem on kui teistel töölistel, siis vastas ta südame põhjast: „Aga muidugi usun mina seda!“ Kes kehvajõuline ja haiglane on, peaks end masinast eemale hoidma.

Meil on aga ilmasõja järeldusel palju noormehi, kellel üks ehk teine liige või meelesosa vigastatud sai, muidu aga täitsa terved on. Neid ei tohiks meie mitte lihtsalt kui tööjõuetuid ehk kõlbmatuid tähelepanemata jätta; nii mõnigi nendest oleks oma hariduse kui ka osavuse tõttu töövõimelisem kui tervete meelte ja liigetega.

Kõige tähtsam meeltest masinaladujal on silmanägemine. Silmad peavad palju ja õige pingutatult töötama. Nõrga ehk lühikese nägemisega isikud ei ole masinaladujaiks kõlblikud. Tähtis on ka kuulmine. Kõrvad peavad masina käiku, matriitside langemist, rea jaotamist ja isegi pumba töötamist kuulma ja on sellepärast samuti järjest pingul kui silmadki. Kuid siiski ei ole väheldane kuulmine veel täitsa takistuseks masinaladujale, kes tõesti oma elukutsest huvitatud on, — ta märkab instinktiivselt takistused oma masinakäigus töö jooksul. Lõhna- või haistmise meelest ütleks end masinaladuja küll lahti, kuid siiski on temagi niisama tähtis kui teisedki meeled. Kuidas võiks muidu hädaohust aru saada, mis gaasitoru ehk -kraani ühenduse lahutamise tõttu tekkinud, kui see meil ei töötaks! Maitsmine jääb meil täieliselt kõrvale, kuna aga tundemeel,

närvid, masinaladujal iseäranis raudsed peavad olema. Õeldakse, et masina peal töötamine aja jooksul närvilikuks teeb. See väide ei vasta mitte täielikult oludele. Mitte masin pole selles süüdi, küll aga närvilised kaastöötajad: redaktorid, korrektorid, metöörid (metre-en-page — ümbermurdjad), kes masinal töötamise rahutuks teevad. Kui rahulikult ja edukalt läheb töö öövahetuses ehk selles tööajas, kus ülalnimetatud isikud puuduvad.

Masinaladujal pole küll mitte tingimata tarvilik kõiki neid teadmisi, mis käsiladujale õppealgsel vaja on, kuid ladumise tehnikaga peab tema igatahes niivõrd tuttav olema, et ilma takistusteta ettetuleva, mõnikord ka tabeli laduga, toime saab. Peatingimiseks aga on, üle kõige, täiesti kindel õigekirjutuse teadmine. Laduja, kes „aiavili“ asemel laob „ajavili“, peaks üldse ladumise naela otsa riputama. Kui õpilase tööle võtmise juures õigekirjutuse teadmise peale mitte küllalt rõhku ei pandud, lootes, et ta ajaajooksul ennast selles suhtes täiendab, siis on see veel vabandata; kui aga masinaladuja õpilase kindlat õigekirjutuse teadmist ei proovitud, siis on see täiesti vabandamata, sest mis „Jüts ei õppinud, ei õpi Jüri enam“, vähemalt väga harva. Ja just masinaladujal on kindlat õigekirjutuse teadmist rohkem vaja kui käsiladujal, sest tema peab kiiresti töötama ja järelemõtlemiseks pole temal aega. Kes ainult käsikirja õigekirjutuse peale toetub, on toetuseta. Ka üldhariduslikes teadmises peab masinaladuja kindel olema. Temal pole siis mingi käsikiri halb ja kus teine pead murdma ning vaevlema peab, enne kui lause mõtteline sisu temale selgeks saab, laob ta ühetaolise kiirusega edasi ja on tööviljakuse poolest teistest kaugel ees. Peale kõige selle peab masinaladuja ennast algusest peale harjutama pikemaid lauseid korraga lugema, et mitte üksikute sõnade lugemisega aega raisata.

Kõigest ülaltähendatud asjaoludest võid sina nüüd ise kokkuvõtte teha ja selle järele otsustada. Muidugi saan mina, kui sa masina peale üle minna tahad, alati nõuga sind toetama ja sinule abiks olema.

Toimetuse järelmärkus: Kõigi küsimiste peale masinate juures ettetulevate takistuste ja igasuguste tehniliste olude üle tahab toimetuse alati asjalikult vastata ja nõu anda.

STIILIDEST.

J. VEIKESAUN, TALLINN.

Iga trükitooline, kes loeb Saksamaa trükitehnist ajakirjandust, on kahtlemata tähele pannud, et juba mõnda aega on maksimas uus stiil Saksamaa aktsidents-ladus. See stiil ei avaldu üksi olemasoleva materiaali omapärasel käsitusviisis, vaid ta on tunda tühtlasi ka uutest turule ilmuvates kirjades ja ornamentides. Ja peab tunnistama, et lahkumineku on suured vana ja uue vahel, põhijoontes üksteisele täiesti vastukäivad. Kõik see, mida senine stiil tunnistas kui otstarbekohast, asjalikku, kunstimaitselist on uuele täiesti vastuvõtmatu, ja otstarbekohane just see, mis oli vanale sündmatu.

Meie võiks nimetada senist stiili, mis sai mõõduandvaks 1900 esimestel aastatel ja ligikaudu sõjani seisis, raskeks ja asjalikuks stiiliks. Tema esimene ja tähtsam nõue oli, et trükikiri olgu selge ja kergelt loetav. Et seda kätte saada, oli tarvilik, et tähtede jooned oleks ühtlasema jämedusega, vastandina endistele kirjadele, millede jooned olid jämeduse poolest tihti tuntuvalt üksteisest lahkuminevad. Niisama kõrvaldati kirja konstruktsioonist üleaarused konksukesed ja muud „iluasjad“ mis olid kasvanud aegade jooksul tähtede külge. See nõue on tuntavaks saanud iseäranis fraktuur-kirjade juures. Täht pidi vastama oma otsekohesele ülesandele ja sarnanema oma ajaloolistele algkujudel.

Tehnikas sai maksvaks nelinurk — blokk. Raamatu lehekülj pidi olema kaetud võimalikult tihedalt kirjaga. Ta pidi kujutama ühetaolist halli pinda, ilma valgete kohtadeta eneses. Nii mõnigi omaaegne kunstijünger leidis selle halli pinna kõige ilusama olevat.

Kõik ettetulevad poolikud read täideti reatäitjatega — Zeilenfüller. Niisama talitati ka ettetulevate pealkirjadega. Muidugi ei tulnud need iseäraldused esile hariliku igapäevase raamatu juures, vaid n. n. ilustratsioonides, raamatute juures, kus kunstniku kätes seisis raamatu dekoratiivne külg. Ka aktsidents-ladus sai blokk põhivormiks ja reatäitjad leidsid laialist tarvitamist. Kuid bloki tagaajamine sundis tegema tihti väga näotuid ja lubamata sõnade poolitusi ja reatäitjad tundusid paljudel juhustel üleliigsetena,

Ornament leidis õige piiratud tarvitamist. Tekst piirati enamasti mõne joonega, paberipind jagati joontega mitmesuurusteks väljadeks, kuna tekst keskele koondati võimalikult tihedalt. Ümberringi olevad vabad plekid pidid olema kontrastiks keskmisele ja kogumulje pidi olema dekoratiivne.

Täitsa kõrvale jäid poogenladu ja ilukirjad, niisama ka Inglis joon. Initsiaalid said kindla neljanurgelise kuju, kus tähe pilt ornamendiga kaetud pinnal esines. Kokkuvõttes võib ütelda: senine stiil nõudis teksti äärmist tihedust, nelinurka, eitades igasugust vaba vormi.

Uus stiil on hoopis vastupidine. Tema iseloomulisemaks jooneks on tervete tekstide sõrendamine. See leiab küll väga palju vastaseid, kes esinevad väga mitmesuguste väidetega, näit.: sõrendatud sõnad olla raske- mad lugeda, ka esineda sõrendatud tekst lõhkirebituna jne. Iseäranis põhjendatuna ei tundu küll kumbki väide. Ka poogenladu on jälle peremees omas majas, teda tarvita- take mitte ainult üksiku reana, nagu vana- nasti, vaid nüüd laotakse mitu poogenrida ülestikku. Niisama leiab tarvitamist jällegi Inglis joon, esialgul küll lihtsana, kuid pole kahtlust, et ta end peagi ornamentaalseks muudab. Juba ongi ilmunud ornamendid, mille algtüübiks Inglis joon on (Aufrecht-Schmuck). Initsiaalid on muutunud vabadeks ilutähtedeks, mille otsad tihti kaugele eemale ulatuvad (Hölzl-Mediaevali juures). Sellega on saanud võimatuks ka endine tihe, kindlapiirilise raamatulehekülj, ilma sissetõmmeteta ja järkudeta; uus stiil ei nõuagi seda, vaid leheküljed on õige sõredad, sõren- datud pealkirjadega.

Aktsidentsladus ja tiitlite juures on tarvitusse võetud eelpool nimetatud sõnade sõrendamine; selles minnakse küll, kahjuks, tihti liiale. Kuna endine stiil nõudis teksti koondamist ja rohket vaba ruumi, näib uus stiil püüdvat teksti laialilaotamise poole üle terve paberipinna. Nagu nimetatud, leiab poogenladu jälle rohket tarvitamist, seatakse koguni mitmed poogenread ülestikku, nurgeti ja põigiti, ülejäänud teksti ja ornamente läbi- segi üle terve paberipinna paisates. Viimane tarvitusviis on leidnud omale nimeks ekspres-

sionistline ladustiil. See nimetus leiab vastuvaidlejaid, kes ütlevad, et sel viisil ekspresionistliku kunstivooluga midagi ühist pole. Mul näib, et see trükitööstusline ekspresionism pole muud midagi, kui 90 aastate „Freie Richtung“ uuel raskepärasel kujul, mida ta omanud seniselt raskelt stiililt. Kirjade tarvitamises on uue stiili iseäralduseks, et neid võetakse võimalikult väiksena, näit. tiitlil, kus oli enne pearida 3 cicerost, laotakse see nüüd tekstist, isegi tertiast. Ka ei laota enam väga mitmesuguses suuruses kirjadest, vaid rohkem ühtaolistest. Uudiseks on ka gooti ja antiikva kirjade tarvitamine läbisegi, ka üks asjaolu, mida senine stiil täiesti hukka mõistis. Tõsi ju on, et selles kirjasegamises teinekord väga ettevaatamatult talitatakse ja sarnaseid kirju koos tarvitatakse, mis kuidagi kokku ei passi. Kahtlemata leidub niihästi gooti kui ka antiikva kirju, mis kõlbavad ühiselt tarvitada, näit. Ehmke-Rustika — Ehmke Schwabacheriga; ka sama kunstniku mediaeval ja fraktuur passivad kokku oma joonistuse poolest. Otstarbekohane olekski sarnasel puhul silmas pidada, et mõlemad kirjad ühe ja sellesama kunstniku joonistatud oleks.

Uute kirjade kohta, mis ilmunud viimasel ajal, peab ütlema, et nad omas suures ena-

muses vanade 18. aastasaja kirjade järelaimdus on. Nad ongi tihtipeale vanade originaal-matritside järele valatud. Ka mitmed kunstnikud, kes joonistasid varemalt raskeid kirju, on õrnade peale üle läinud (Kleukens'i „Ratio-Latein“). Jällegi on moodis n. n. Zierbuchstaben, ilukirjad, kus tähekonstruktsioon ornamendiks on muutunud (Prantsuse Les Cochins ilukiri, mida Ludwig & Mayer Saksamaal laiali laotab). Muutunud on ka ornament. Moodis on oksakesed, lillekesed, õige vähe stiliseeritud, kergelt joonistatud, mida paigutatakse vabalt üksteise kõrvale, ilma, et neil omavahel ühendust pruugiks olla. See nähtus on väga iseloomulik, kui silmas peame, et ka tähed üksteisest „eemale kipuvad“. Iseäralist lugupidamist leiab mitmeharuline tähekene, mida tarvitatakse mustana, valgena, joonelisena, randiga jne. Nii sama on moodi läinud lindid, mida pole tarvitatud enam aastat kaksikümnevõisi. Nad jooksevad ka nüüd, nagu vanasti ümber raamide, kujutades olematut plastikat.

Nii on uus stiil, vastandina senisele, hoopis kergem, ornamentaalsem, esile tuues vorme, mis ei sündinud kokku endise raskepärasusega, tühtlasi kaldudes plastikasse, mis võõras paberipinnale. Mis sihis ta edasi areneb, näeme muidugi tulevikus.

RATSIONAALNE TÖÖTAMISVIIS.

E. ROOSIK, TALLINNAS.

II.

Tööruumide ja kohtade jaotus, töötamise õige käik.

Arusaadavalt võib ainult seal kasutovast töötamisest kõne olla, kus kohaste seadete eest kõigis asjus hoolitsetud on. Et ka ruumid sellele kaasaaitajaks on, siis võtame need kõige pealt silmitsemisele.

Ärijuhil peab tingimata omaette büroo olema, kus ta segamata oma tööd teha, töötellijatega tarbekorral nelja silma all viibida ja eraldi juhtumistel peremehega ehk osakondade juhtidega nõu pidada võiks. Ka töolistega tuleb tihtilugu kõnelemisi ette, mis kuidagi terve tööliste kogu kuuldes sündida ei või.

Suurtööstuses, kus kogu äritegevus ühe isiku juhtimise ja ülevaatuse all ei saa olla

ja selle tõttu iga osakond oma juhtijat vajab, on olemas ladujafaktor, trükkijafaktor, paberifaktor jne. Nende igaühe asupaik kuulub otsekohe oma osakonna juure, milline ruum klaasseinaga üldisest eraldatud olgu, et tarviline ülevaade töökohtade kui ka masinate üle ei puuduks. Tihti aga antakse faktoritele toakene kuskile poolpimedasse mittetarvilikku nurka. Et see suur viga on, on ilma pikemate seletusteta igaühele selge.

Juhtide liigituse läbi on võimalus loodud palju edurikkamalt töötada. Tõsine elu räägib tihti aga hoopis vastupidist keelt. Väike-tööstuse eeskujul tarvitatakse ka suurtööstuses seda meetodi, et ladujafaktor määraks on, mis ühte ehk teise masinasse trükkimisele läheb, kuna selle korraldajaks loomulikult peaks trükkijafaktor ehk ülemasnameister olema. Sellega kistakse laduja-

AJAKIRI „EESTI GRAAFIKA“ * Tekst: Korpus Augustea, tiht Petit 2-veeruline, veeru laius 4 1/4 ☐ Lhk. laius 8 3/4 ☐ , kõrgus 12 ☐ (pea 2 cic., tekst 54 korp. rida, allapanem [Unterschlag] 1 cic.) Kuulutused: 1/4 lhk. kõrgus 2 ☐ 2 1/2 cic. 1/2 " " " 5 1/2 ☐ 1/1 " " " 11 1/4 ☐	Ladumata käsikirjad Laotud — korrektuuri saata! Korrektuur tagasi — parandamata Korrektuuris käinud käsikirjad Korrektuur parandatud Murtud — revisjoni saata! Revisjonist tagasi — parandamata Revisjonis käinud käsikirjad Revisjon parandatud

Kujutus 1. Raamatu käsikirjade mapp.

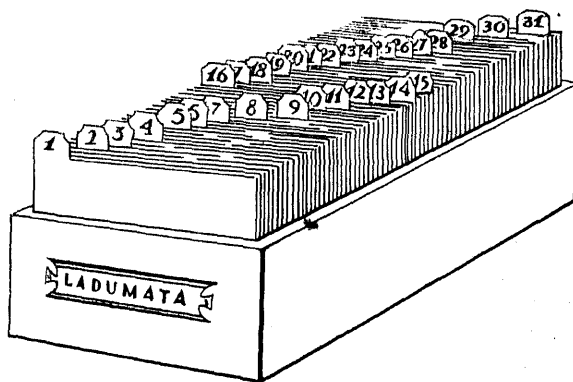
faktor oma otsekohesest tööst eemale. Tema juhtiv silm peab iga üksikut ladu juba tema saamisel jälgima, kas ta ka vastavalt tehakse, ühtlasi siin ja seal nõuandjaks olema, ennem kui ta täiesti valmineb. Selle läbi hoitakse nii palju aega raiskavaid pärastisi ümbertegemisi ära, mis paratamatuks saavad omapead tehtud tööde tegemisel. Peale selle mõjuvad kahe käskija korraldused masinatoas takistavalt töötegijate ja seega ka halvavalt ärikäigu peale.

Iga osakonna juhi ruum vajab ka tema tööalale vastavaid mööblid. Nii peab ladufaktoril kasutada olema peale harilise töökoha nõnda suur laud, kuhu võimalik oleks revisjonisid välja laotada ja riiul, mille peal aset leiaksid tähefabrikute prooviraamatud, käsikirjade mapid, tööaja registreerimislehed jne. Raamatute ja perioodiliste ajakirjade käsikirjad tulevad alal hoida otstarbekohastes mappides, millel pealkirjadega varustatud vahelehed sisse paigutatud, mis vastavat tehet ära määravad. Siin vajab iga töö ehk tellimine omaette mappi. Mapi lehed olgu sitkest painduvast kaanekartongist, suurusega umbes 11×16". Mapi esimesele leheküljele on otstarbekohane raamatu-

tiitel ühes muu tarvilise märkusega üles tähendada. Iga töö rändab kordkorralt ühe vahelehe vahelt järgmisesse, kuni viimaks, kui revisjon parandatud, ta erimapi vahele paigutatakse, mis kõikide raamatute ja ajakirjade trükivalmis poognaid enesesse koon- dab.

Aktsidentstööde käsikirjade alalhoid aga, mis mahutatud tööümbrikkudesse, sünnib kas kuupäevade järele korraldatud mappides ehk veel parem käepäralistes väikestes kastikes- tes. Neid kastikesi ehk mappisid tuleb aktsi- dentstööde jaoks 4 tükki tarvitusele võtta ja nimelt ladumata, laotavate, korrektuuris olevate ja trükivalmis käsikirjade jaoks. Nii kui iga mapp eneses sisaldab väljalõikega vahelehti, millelele vastav kuupäev ehk täht peale märgitud, nõnda vajab ka kast hädapära- liselt n.n. juhtkaartisid, mis aitaksid korras- hoiule kaasa. Need juhtkaardid on kas pak- sust kartongist ehk veel parem õhukesest vineerist valmistatud tööümbrikkude suuruses, millede ülemises servas väljaulatuv nipp aset leiab, kuhu tarviline märgitus peale tehakse. Ladumata ja trükivalmis käsikirjade juht- kaardid kannavad kuupäeva numbrid (1—31), kuna laotavatel ja korrektuuris olevatel tähes- tik peale on märgitud. Sel moel on tarvis- mineva tellimiserutuline leidmine võimaldatud.

Kui äris eraldi laduhoidjat ette nähtud ei ole, siis on tarvilisem mööbel veel defek- tide kapp, kuhu ka äri päralt olevaid klishee- sid paigutada võib. Töötarvitajate klisheesid ei tarvitse sinna mahutada, nad hoitagu parem riiulil alal, sest ladumisosakonnas on neil möödaminev asukoht. Peale trükki- mist rändavad nad kohe kontori, kus selle- kohases kapis ruumi leidku.

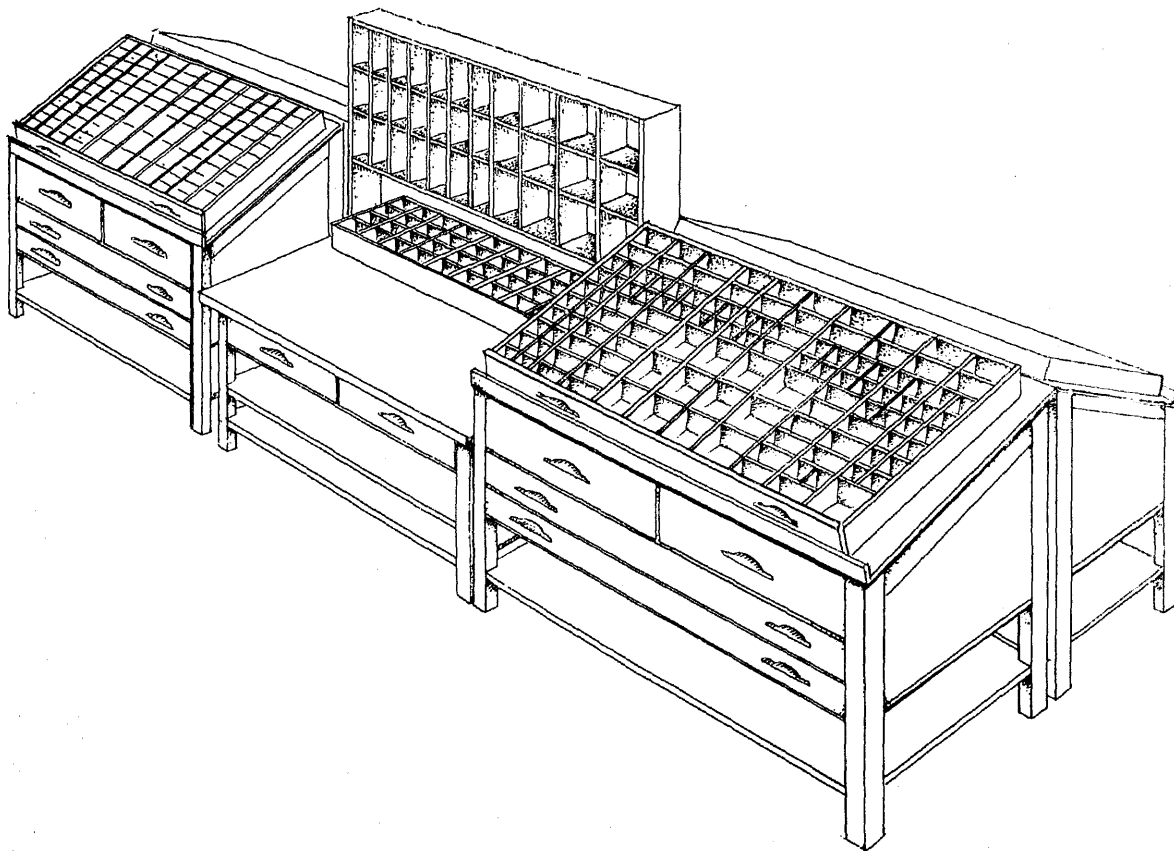

Kujutus 2. Aktsidentskäsikirjade kast.

Niisama olgu ka teiste osakonnajuhtide tarbemööblite eest hoolitsetud. Kõnetraadi ühendus osakondade vahel, kontoriga ja linnaga on hädapäraline ja tinginata tarviline.

Harva on leida töökodasid, kus töökoja ruumid ja töökohad otstarbekohaselt ära oleks jaotatud. Tõsiselt pead imestama, missuguste meeletumate ja ebapraktiliste seadete

jad niimoodi peadjalad koos on võinud üldse töötada ja töötamisel ilma suuremate õnnetusteta on üksteise eest kõrvale hoida saanud. Vabandav on, kus omanik mitte asjatundja ei ole ja halbadest nõuandjatest juhitud, arusaamata ja võõrastav aga nähtus, kui äri juhib eriteadlane, kus vastupidine seisukord valitsemas. Et kitsas ruum

Kujutus 3.

abil tihtipeale töötada tuleb. Töötajad on enamasti kokku surutud kitsastesse ruumidesse, kus üks üht ja teine teist ühtelugu töö edasijõudmises takistab. Kui sel viisil töötades just jõu kahju protsentides võimata on välja rehkendada, siiski on igale vähegi mõtlejale päevaselge, et niisuguste vastupidisuste läbi näit. ladumisosakonnas ühe teatava tööhulga valmistamiseks terve rida jõudusid rohkem ametisse seadma peab, kui õigel kohakorraldusel ja ruumijaotusel. Mõtlemata ja imestama paneb see asjaolu, et ladu-

ka tervises suhtes palju soovida jätab, on enesest mõistetav. Ei tohi mitte unustada, et laduja töökoht see on, kus ta suurema aja omast elust mööda saadab. Surutakse teda kitsastes raamides olema, siis kaob töötahe ja produktioon kannatab selle all väga. Ei jõua seda seepärast küllalt mitte korrata, et töökoja ruumid peavad avarad, kõrged ja rohkevalguslised olema. Igal ladujal olgu nii palju ruumi, et ta teisele mitte tülitavaks ei saa. Ohupuhastuse ja sanitaarolude eest tuleb eeskujuliselt hoolitseda.

Nii kui kirjakastide jaotus on ühtlane igalpool, niisama on ka ladumisosakonnas võimalik praktilist sisseseadet ja kohajaotust kindla kava järele korraldada. Ja just aktsidents-jaoskonnad oma ebamääraste seadete poolest tarvitavad kõige pealt uuendust.

Puhtaktsidents-osakondadele tuleb vähemalt esimese ja teise aktsidentsladuja jaoks tungivalt soovitada suuri aktsidentsregaalid. Need hõlbustavad iseäranis töötegemist oma mitmetpidi käepäraliste seadete poolest, nimelt oma kõrgelseisva kärjestikuga (kärge = Fach), kuhu roopaid (roobas = Steg) ja peer-gusid (peer = Reglette) mahutada võib, kui ka väljatõmmatavate laudadega, kuhu ladu lamedalt paigutada saab. Niisama on seal ka materjaali ja joonte eest hoolitsetud. Sinna võib paigutada ka kogu uudiskirjasid, mis ainult esimese aktsidentsladuja käsutada seisaksid.

Praegusel ajal ei tohiks enam nähteid korduda, kus kogu aktsidents-osakonna peale tihti üksainus materjaalikast, tinaroobaste regaal ehk joontekast kuhugile nurka asetatud on. Sealt peavad ladujad tarvisminevaid esemeid*) ükshaaval toomas käima ehk mahutavad isegi ilmaasjata jooksmiste hõlbustuseks mitmesuguseid käsiloleva töö jaoks tarvisminevaid materjaalitükke ja joonesid kirjastikastid kergedesse. Töö lõpetamisel jääb aga järeljäänud osa tihti samasse paika, kas uue kiire töö vaheletulemise läbi ehk lihtsalt unustamise teel ja seega edendab just äri segatiste (segatis = Zwiebelfisch) juurekasvu oma viletsate seadete läbi. Seda ei tohita kuidagi sallida, et peale kasti tarvitamist sinna mittekuuluvaid mingisuguseid materjaalid jätakse. Äril tuleb oma kasu pärast selle pahe vastu võitlemiseks käepäralsuse eest hoolt kanda ja ilmaaegsete sammude eest töötajaid hoida!

Aktsidents-osakondades vajab iga laduja tingimata kahte kohta, ühe peal sünnib puht ladumine ja kastide üleslükkamine, kuna teise peal selle kokkuseadmisele asutakse. Teise koha asupaik on kõige kohasem iga laduja kõrval ja temas leiab ruumi vormiregaali taoline lamedapinnaline töötamislaud, mis paari laekaga ja vaheriuliga varustatud, mida panipaigana tarvitada ja kuhu hädakorral ka vormilaudu sisse võib lükata. Väga kasulik on töötamislaudu kahe laduja

vahepaika mahutada ja ühiselt tarvitada. Loomulikult tulevad kahe vastasriina tänava ladumisregaalid kui ka töötamislaud kohastikku seisma. Töötamislaudade rea vahele võib väga soodsalt kahelt poolt pruugitavat tinaroobaste kärjestiktelingit mahutada, kuna selle alla materjaalikasti asetada võib. Sel kombel tehakse neljale töötegitajale pimematerjaal käepäraseks. Ühtlasi aitab seesugune seade suure aktsidentsregaalipuudumist katta. Eelolevat kirjeldust püüab kujutus nr. 3 näitliselt selgitada.

Regaalid, mille peal laotakse, olgu võimalikult lahtised pukkjalad, millesse tarbekorral kaht-kolme kasti sisse lükata saab, mitte ilmaski aga püstituskirja omad, mis enesesse terve rea kastid mahutama peavad ja selle peal töötajale segavaks saab teiste ühteluguste tülitamiste tõttu. Kirjakastidega läidetud regaali töökohana tarvitades, mida loomulikult kõikide ladujate poolt tarvitatakse, läheb vastastikkuse kinnipidamise läbi aastas hulk töötundisid kaduma. Äärmisel juhusel võib ruumi kokkuhoidmise mõttes ka kinnist regaali töökohana kasutada, iseäranis raamatuladu osakonnas. Kinnistest ja püstituskirja regaalidest leidku omale kohad: rohkem tarvitavad — tänava otsades ehk mujal, kõigile kättesaadavas kohas, kuna harvemini pruugitavad — rohkem kõrvale, seinte ääre mahutatagu. Iga tänava rea otsas peab joontekast aset leidma. Tänavavaheed olgu nii laiad, et sealt läbikäija mõlemal poolel töötajaid ei segaks.

Sel moel sisseseatud aktsidents-osakond on töövõimeline, siin võib laduja ilma iseäraliste pingutusteta kõiki nõudeid täita, sest et edu takistused kõrvaldatud on.

Paljudes suurtes töökodades on pruugiks, et aktsidents-osakondades ärapanijateks on seks alalised üleskoristajad palgatud, kes kastide korrashoidmise eest hoolitsema peavad. Sellega on abinõu leitud kastide „sibuldamist“ — segatiste ajamist — ära hoida. Arusaadavalt tuleb seda tööd teatud süsteemi järele toimetada. Et tavaliselt vähemalt kaks üleskoristajat ametis olema peab, siis tuleb ühel alati ladusid koost lahutada ja teisel kirjastid ära panna. Arusaadavalt ei tohi aga ilma faktori nõusolemiseta mingisuguse ladu ärapanemisele asuda. Alaliste üleskoristajate läbi on võimalus loodud palju edurikkamalt töötada, peale selle puudub ladujatel juhuse oma tööümbrikkudele üleliigselt ära-

*) Ese [-me] = asi, objekt (Gegenstand, предмет).

viidetud aega „ärapaneku“ lahtrisse (lahter = Rubrik) kaduda lasta, kui ülesmärkimine nende poolt sünnib. Kõige kohasem on siiski, et aktsidents-osakonnas töötajad, samuti kui raamatu- ja kuulutusteladujad, igaüks oma tööd ise ära paneks, sest seega saab vältav töövõimeline olek iga üksiku isiku juures just vahelduva töö läbi kindlustatud.

Kuulutuste osakondade töökohtade korraldusel tuleb käia aktsidents-ladumise osakonna jaotuse järele. Vahet tuleb teha ladujate vahel, kes suurte kuulutuste juures tegevad ja nende vahel, kes alaliselt väikseid teadaandeid laovad. Viimastele on töötamiseks harilikust ruumist küllalt, peale selle muidugi veel vabaruum, kuhu oma veerukandikud (kandik = Schiff) paigutada võivad. Tarvisminevat vabaruumi võib hädakorral ka seeläbi sünnitada, kui ladumisel olevat kasti veidi üle regaali serva nihutatakse. Ärgu lükatagu sinna, kus kandikud üles seatud, mitte niisuguseid kirjakastisid sisse, mida teised ladujad ühtelugu tarvitavad. Ühtluguse sisselükkamise ja väljatõmbamise ning sellest tekkiva raputuse läbi on kuiv ladu alalises hädaohus. Tänavad olgu võimalikult lühikesed, et seeläbi rohkem ruumi jääks regaalide ülesseadmiseks pikkust mööda. Sinna tuleks kõik eralduskirjad (eralduskiri = Auszeichnungsschrift), jooned ja ilustused mahutada, mis lühikeste tänavate läbi igale ladujale kergesti kättesaadavad oleks, mis omakord edu võimaldab. Rohkem tarvitata vaid kuulutustekirjasid ei pea mitte ühte suurde kasti pandama, vaid kahte-kolme väiksesse poolde viskkasti ja need ühte ja teise tänavakohta paigutama, — töötegemist hõlbustab see märksa. Üldse on soovitatav vähemaid kirjakraadisid kuni doppelmittelinini kõik viskkastidesse mahutada ja nende jaoks, mida vähemal arvil tellitud, iseäralisi madalaid, mitte hariliku sügavusega pool-kirjakastisid tarvitada. Iseäranis avar ruum tuleks aga kuulutuste murdja jaoks määrata.

Ajalehe ladumisosakond tarvitseb iga tänava otsast möödaminevat teed, mis võimalikult lai oleks. See seisab küll terve päeva läbi tühi, aga vähe aega enne lehe ilmumist tärkab sellesse iseäranis kihav elu ja midagi ei mõju nii halvavalt punktiपालuse peale, kui just takistus viimasel silmapilgul. On aga küllaldaselt ruumi käepärast, nii et valmismurtud külge tassides igal sam-

mul kokkupõrkamist karta ei pruugi, siis võimaldab see esiti kiiret tegutsemist ja aitab maadvõtnud ärritusest pea jälle võitu saada.

Et plakatite valmistamise töökoda kohase sisseseadega varustatud peab olema, on enam kui arusaadav. Tal peab kõige pealt tarviline valik puu- kui ka tinakirjasid käepärast olema. Kirjad olgu ühestiilsed vähemate sortidega, seeläbi on võimalus töid valmistada, millede kogumõju ühtlane. Puukirjade jaoks on ka madalad terved kirjakastid sündsad pruunkida, kuna harilised liig sügavad ja rasked on. Kasulik on plakatid kohe lukutusraami (lukutusraam = Schliessrahmen) sisse laduda ehk tarvitada seks suuri raudservadega kandikuid. Paljudes kohtades tarvitatakse küll ka n. n. plakatinurkasid, mis aga praegusel ajal mahajäänud abinõuks tuleb lugeda. See on kõvapuust (Hartholz) valmistatud ja seisab kahest umbes 5 sm. laiusest harust koos. Nende pikkus oleneb tarvitavatest plakatikaustadest (kaust = Format). Mõlema haru alumisel poolel on mõned 1—2 sm. pikkused raudtikud, mis vormilauda tungivad, kui selle peale lüüakse. Sel kombel kinnitatakse nurk laua külge ja luuakse alus, mille najale laduda võib. Siin just selle abinõu paha külge ilmsiks tuleb, et raudtikud alalisel sisselöömisel vormilauda selle pea ära porivad. Ridade vahelepanemiseks ei tarvitata plakatite juures mitte harilikku sõrendusmaterjali, vaid puuliistusid, mida tiseri juures mitmesuguses süstemaatilises pakuses ja laiuses valmistada võib lasta. Parem on puuliistusid küll otsekohe tähefabrikust tellida, seal valmistatakse nad prapareeritud puust, mis kaardutõmbumist eemaldab. Liistude laius oleneb harilikult ladu laiusest.

Plakati ladumisel on kohane, kui iga töö juures selle pikkus enesele pahemale poole külge ette seatakse ja pearidu lahtiselt, mitte väljatäidetult ära laotakse. Seega luuakse hea ülevaade, kui suurelt-väiksel selgitavat teksti võtma peab. (Järgneb.)

*

Käesoleva kirjatüki esimesesse osasse („E. Gr.“ nr. 2) on hulk mõtetsegavaid trükivigu libisenud, mida siinkohal ära õiendame:

Lhk.	Veerg	Rida	Trükitud:	Peab olema:
22	I	8 ülev.	tööjaotus ühe isik-	tööjaotus igatühe isik-
"	"	10 "	Vastutuseks	Vastutaks
"	"	11 "	töötingimised	töötingimised
"	"	31 "	töötada; kus	töötada. Vanasti, kus
"	II	6 alt	nõuti, teatud	nõuti, temal teatud
23	"	11 ülev.	vastas praktikas	vastavas praktikas

ÜHE TRÜKIKOJAOMANIKU PÄRANDUS RIIA LINNAS AASTAL 1762.

LINNAARHIVAAR O. GREIFFENHAGEN.
(TÖLK. E. KLAAS)

Nimetatud Riia trükkija Samuel Frölich jättis peale surma 1762 a. kaunis suure päranduse järele, nii rahas kui ka liikumata ja liikuva varanduse näol. Mis aga meie kuukirja lugejaid peasjalikult huvitada tohiks, on tema trükikoja sissesead, mis rikkalikult varustatud kirjade, masinate ja muude tarviliste abinõudega. Alltoodavad andmed tõendavad, et juba vanematel aegadel suuremad trükikojad Baltimail töötasid. Samuti lasevad järgnevad andmed oletada, et selleaegsed trükikojad peasjalikult katekismuste ja testamentide trükkimisega tege mist tegid. Huvituseta ei tohiks olla Eesti käsi- ja lauluraamatute trükkimine Riia lin nas. Et see Tallinnas ei sündinud, on küll seletatav kiriklise keskvõimu koondamisega Riia linna.

Samuel Frölichi trükikoja sissesead võeti asjatundjate poolt üle kaalu järele, milles järgmist leidus: kaks kandikut (Schiff) sabon fraktuuriga, netto kaal 54 naela; üks kast jämeda missal fraktuuriga, 82 n.; üks kandik (Schiff) jämeda missal antiikvaga, 27 n.; kaks kandikut (Schiff) väikse missal fraktuuriga, 38 n.; üks kandik (Schiff) väikse missal fraktuuriiga, 20 n.; üks kast jämeda kanon fraktuuriga, 102 n.; üks kast jämeda kanon antiikvaga, 70 n.; üks kast väikse kanon fraktuuriga, 124 n.; üks kast väikse kanon antiikvaga, 60 n.; üks kast doppel-mittel fraktuuriga, 132 n.; üks kast doppel-mittel antiikvaga, 59 n.; üks kast tekst fraktuuriga, 116 n.; samasugust vormides, tükkides ja paberisse pakitult 108 n.; üks kast tekst antiikvaga, 108 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 116 n.; üks kast tekst kursiiviga, 100 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 70 n.; üks kast kirjutuskirja, 50 n.; üks kast uue tertsia fraktuuriga, 104 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 150 n.; kaks kasti vana tertsia fraktuuriga, 124 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 100 n.; üks kast tertsia antiikvat ning samasugust tükkides ja paberisse pakitult 112 n.; üks kast tertsia kursiiviga, 117 n.;

samasugust vormides 25 n.; üks kast tertsia Schwabacheriga, 120 n.; üks kast tertsia kirjutuskirjaga, 77 n.; kaks kasti uue jämeda mittel fraktuuriga: № 1 = 58 n.; № 2 = 82 n.; uut jämedat mittel fraktuuri tükkides ja paberisse pakitult 165 n.; kaks kasti vana mittel fraktuuriga: № 1 = 76 n.; № 2 = 117 n.; vana jämedat mittel fraktuuri tükkides ja paberisse pakitult 120 n.; üks kast väikse mittel fraktuuriga, 87 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 60 n.; üks kast mittel kursiiviga, 92 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 80 n.; üks kast mittel Schwabacheriga, 64 n.; kaks kasti uue cicero fraktuuriga: № 1 = 64 n.; № 2 = 76 n.; uut jämedat cicero fraktuuri tükkides ja paberisse pakitult 190 n.; üks kast vana jämeda cicero fraktuuriga, 98 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 107 n.; üks kast jämeda cicero antiikvaga, 100 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 105 n.; samasugust kahes vormis 40 n.; uut väikest cicero antiikvat kahes kastis: № 1 = 106 n., № 2 = 58 n.; samasugust vormides, tükkides ja paberisse pakitult 316 n.; üks kast vana väikse fraktuuriga, 104 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 40 n.; eraldi tükkides veel 95 n.; kaks kasti cicero kursiiviga: № 1 = 62 n., № 2 = 59 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 113 n.; kaks kasti cicero Schwabacheriga: № 1 = 111 n., № 2 = 53 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 105 n.; kaks kasti Rheinländer fraktuuriga № 1 = 85 n.; № 2 = 107 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 186 n.; üks kast kõrge korpus fraktuuriga, 81 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 41 n.; kaks kasti ümmarguse korpus fraktuuriga: № 1 = 113 n., № 2 = 59 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 46 n.; üks kast korpus kursiiviga, 32 n.; üks kast korpus Schwabacheriga, 105 n.; üks kast korpus-borgis ehk väikese korpus fraktuuriga, 70 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 27 n.; üks kast jämeda petit fraktuuriga, 82 n.; samasugust tükkides

ja paberisse pakitult 27 n.; üks kast jämeda petit fraktuuriga, 82 n.; samasugust tükkides ja paberisse pakitult 186 n.; üks kast väikese petit fraktuuriga, 56 n.; üks mittel Greeka keele kast, 80 n.; üks Heebrea keele kast, 49 n.; üks Vene keele kast, milles ka katkised numbrid, 50 n.; üks kast joontega ja katkiste numbritega, 88 n.; sahtlid kõik-sugu kvadraatidega; neli kandikut (kandik=Schiff) mitmesuguste kirjadega, 60 n.; kõlbmata rauamaterjaali 839 n.

19 head ladulauda, 42 vana ärapanemise- ja ladulauda; 3 vormiregaali; 14 vana kandikut (Schiff); kaks suurt regaali mitmesuguste sahtlitega; 12 vana väikest ladumisregaali ühe kasti jaoks; 2 vasest käsitkut (Winkelhaken) ja üks samasugune rauast; 5 rauast masinaraami; 54 vana kirjakasti; 6 sahtlit vanade puust kirjatähtedega, joon-

tega ja lõputükkidega; 2 vana trükipressi; üks vasest leheliskatel, kaalu järele 5 n.; üks vasest värvikeetmise nõu, kaalu järele 26 n.; 37 puulõiget väikese lätikeelse lauluraamatu jaoks; üks samasugune lätikeelse ja Eestimaa käsiraamatu jaoks; üks puulõige lätikeelse ja Eestimaa testamendi ehk evangeeliumi-raamatu jaoks; üks vaskplate Fischeri katekismuse jaoks ning üks vaskplate Breveri katekismuse jaoks.

Raamatuköitmise tööriistadest: kakskümmend suurt, keskmist ja väikest pressi ühes heftimise sisseseadetega, 11 suurt ja väikest puurimisnaasklit; 33 vasesse lõigatud templit ja üks toos nõeltega.

Nagu inventuuri üleslugemisest selgub, on meie vanad trükikijad ise trükimusta valmistanud. Samuti on näha, et kõik petit suurusest vähemad kirjad sel ajal puudusid.

TRÜKISEADUS.

(Riigikogu poolt 3. lugemisel lõpulikult vastu võetud 1. märtsil s. a.

§ 1. Eesti vabariigi põhiseadus § 13 põhjal pannakse maksma trükitoodete ja trükikodade kohta järgnevad määrused:

1. Trükitoodetest.

§ 2. Trükitoodete all mõistetakse selles seaduses igasuguseid trükimasinal ehk mõne muu mehaanilise või keemilise abinõuga paljundatud ja publikumile avaldamiseks määratud kirjutusi, maale, joonistusi, gravüüre, kujutusi, plaane, kaarte ja tekstiga või sõnalise seletusega helitöid.

§ 3. Trükitoote avaldamise all mõistetakse:

1) Trükitoote laialilaotamist müügi või mõnel muul teel; 2) trükitoote ülespanemist publikumile nähtavale kohale.

§ 4. Trükitooted on perioodilised või mitte-perioodilised. Perioodiliste trükitoodete all mõistetakse selles seaduses ajalehti või ajakirju, mis ilmuvad kolme kuu või lähema aja tagant. Kõik teised trükitooted loetakse mitteperioodilisteks.

§ 5. Kes soovib perioodilist trükitoodet välja anda, peab selle üle siseministeeriumile kirjaliku teadaande saatma, milles järgmised teated peavad sisalduma:

1) Perioodilise trükitoote nimetus ja kui tihti toode ilmub; 2) ilmumise koht; 3) väljaandja täielik nimi, elukoht, vanadus ja allkiri; 4) vastutava toimetaja täielik nimi, elukoht, vanadus ja allkiri; 5) trükikoja nimetus ja asukoht, kus trükitoode trükitakse. Teadaande vastuvõtmise üle antakse kviitung.

Märkus 1. Kui väljaandjaid või vastutavaid toimetajaid on mitu, tulevad üles anda nende kõikide kohta pp. 3 ja 4 nõuetavad teated.

Märkus 2. Samas korras peab teatama enne uue numbri ehk vihiku ilmumist ette-tulevate muudatuste üle selles §-is nõutud teated.

§ 6. Perioodilised trükitooted, mis ühe aasta jooksul teadaande sisseandmise ehk viimase numbri või vihu ilmumise päevast arvates ei ole ilmunud, loetakse seismajäänuteks ja nende uuesti väljaandmiseks tuleb esitada teadaanne paragrahvis ettenähtud korras.

§ 7. Igas perioodilises trükitootes peab tähendatud olema:

1) Perioodilise trükitoote nimetus ja järjekorra number; 2) vastutava toimetaja ja väljaandja nimi; 3) trükikoja nimetus ja asukoht; 4) toimetuse aadress.

Kui perioodilise trükitoote vastutav toimetaja kuulutuse osa eest vastutav ei ole, tuleb perioodilises trükitootes tähendada ka kuulutuse osa vastutava toimetaja nimi.

Mitte-perioodilistes trükitoodetes peab olema tähendatud kirjastaja nimi ja trükikoja nimetus ning ilmumise aasta.

§ 8. §§ 7 ja 22 ettenähtud nõudmised ei ole maksvad trükitoodete kohta, mis välja antakse tööstuslise või kaubanduslise puht ärilisel otstarbel või hariliku seltskondlise läbikäimise tarvidusel, nagu äri tsirkulaarid, kuulutused, nimekaardid jne., seltside, ühingute ja liitude juhatuste poolt nende liikmetele määratud teadaanded, samuti ka valmisbülleteenid, kui nad vastavad selleks ettenähtud vormile.

§ 9. Perioodiliste trükitoodete vastutavateks toimetajateks võivad olla Riigikogu valimistel hääleõiguslised kodanikud, kelle alatine elukoht Eesti vabariigi piirides.

§ 10. Perioodilistes trükitoodetes peab maksuta avaldatama: päevalehtis kolme päeva jooksul, pikema aja tagant ilmuvates perioodilistes trükitoodetes hiljemalt lähemas teises numbris. — Riigikogu juhatuse, vabariigi valitsuse või tema liigete ja Riigikohtu esimehe poolt saadetud ametlisi ümberlukkamisi ja õiendusi perioodilises trükitootes avaldatud asjaolude kohta. Need ümberlukkamised ja õiendused tulevad avaldada muutmata ja ilma igasuguste märkusteta saadetise tekstis ning samasuguse trükikirjaga ja samas osas (perioodilise trükitoote jaotuskava järele), kus esialgne teade oli avaldatud.

§ 11. Eelmises paragrahvis tähendatud aja jooksul peab perioodilistes trükitoodetes avaldatama ka ametiasutuste, nende ametnikkude ning eraisikute poolt saadetud ümberlukkamisi ja õiendusi samas perioodilises trükitootes nimetatud asutuste ja isikute kohta avaldatud teadete puhul, kui nad nende poolt, kelle kohta esialgne teade käis, alla kirjutatud on ja kui nad ei sisalda süüteo tunnemärke, ei kanna vaieluse iseloomu ja piirduvad ainult ümberlukkavate asjaolude ettetoomisega.

Nimetatud saadetised avaldatakse maksuta ja eelmises paragrahvis (§ 10) tähendatud aja jooksul, kui nad rohkem ruumi ei nõua, kui esialgne teade.

Sellest määrast rohkemate ridade eest võetakse avaldamise eel maksu hariliku kuulustariifi järele.

§ 12. Valitsusasutuste poolt avaldamiseks saadetud teadaandeid ja kuulutusi on kuulutusi avaldava perioodilise trükitoote vastutav toimetaja kohustatud avaldama ühes kahest lähemast ilmuvast perioodilise trükitoote numbris hariliku kuulutusmaksu eest.

§ 13. Keelatud on trükitoodete kaudu avaldada ilma vastava ametasutuse loata riigiasutuste salajas hoitavaid protokolle, kirju ning dokumente, samuti ka teateid Riigikogu ja tema komisjonide kinnistel istangutel arutatavatest asjadest.

§ 14. Siseministri ja sõjaministri ettepanekul võib vabariigi valitsus teatava aja peale ära keelata teadete avaldamist perioodilistes trükitoodetes kõigi kaitseväge jõudude ja nende liikumise ning riigikaitse abinõude kui ka mobilisatsiooni üle.

2. Trükitoodete konfiskeerimisest.

§ 15. Trükitoodete konfiskeerimist võib toimetada ainult kohtuotsuse põhjal. Kuni kohtuotsuseni võib politsei trükitooteid aresti alla panna ehk ära korjata järgmistel juhtumistel:

- 1) kui trükitootes vabariigi valitsuse keelu vastu § 14 tähendatud teated leiduvad;
- 2) kui trükitooted otsekohe kõlblusvastased ehk kui nad mässule või riigikorra kukutamisele üles kutsuvad.

§ 16. Politseivõimude poolt trükitoodete aresti alla panemise ehk trükitoodete ära korjamise juhtumistel tuleb süüdistusmaterjalil vastavale kohtule 24 tunni jooksul asja otsustamiseks edasi saata.

Kohus otsustab kahe päeva jooksul peale süüdistusmaterjali kättesaamist korraldaval istangul, kas arest või trükitoodete ära korjamine peab maksma jääma kuni asja sisulise otsustamiseni kohtu poolt.

3. Trükikodadest.

§ 17. Trükikodade, litograafiate, metallograafiate ja teiste niisuguste tööstusettevõtete kohta, kus mehaaniliste või keemiliste abinõudega vaimutooteid paljundatakse, on peale tööstusettevõtete kohta käivate üldiste seaduste maksvad selles seaduses ettenähtud määrused.

§ 18. Kes soovib § 17 tähendatud ettevõtet avada, peab selle üle kohalikule politseiülemale kirjaliku teadaande saatma, milles peab tähendatud olema:

- 1) ettevõtte omaniku täielik nimi;
 - 2) ettevõtte vastutava juhataja täielik nimi;
 - 3) ettevõtte asukoht;
 - 4) mis jõuga ettevõtte töötab (inimese, elektri, gaasi jne);
 - 5) trükimasinate arv;
 - 6) ladumise viis (käsitsi, masinaga).
- Teadaande vastuvõtmise üle antakse kviitung.

Märkus. Samas korras tuleb teatada muudatustest tähendatud ettevõtetes.

§ 19. Igas § 17 tähendatud ettevõttes peab käesoleva seaduse lisas ettenähtud vormi järele valmistatud ja kohaliku politseiülema poolt lehtede kaupa kinnitatud nõöraamatut peetama, kuhu kõik ettevõttes tehtavad trükitööd sisse kanda tulevad, välja arvatud § 8 ettenähtud trükitooted.

§ 20. § 17 tähendatud ettevõtted on kohustatud kõigist trükitöödest, mis nad trükkinud, 24 tunni jooksul peale trükitoote trükikojast väljalaskmist kohalikule politseiülemale hinnata saatma kaheksa eksemplaari, mis on määratud: 1 eks. kohalikule prokuröörile, 1 eks. siseministeeriumile, 2 eks. Tartu ülikoolile, 2 eks. Eesti rahva muuseumile, 2 eks. riigi raamatukogule.

4. Lõpumäärused.

§ 21. Valve trükiseaduste määruste täitmise üle pannakse siseministeeriumi peale.

§ 22. Käesoleva seaduse jõusseastumisega kaotavad maksvuse:

- 1) Tsensuuri ja trükiseadus — Vene sead. kogu XIV k.;
- 2) salakuulamise teel riigi äraandmise kohta käivate seaduste muutmise seadus 5. juulist 1912 a., peatükk 2, punkt 1 (Sobr. usak. i raspor. prav. st. 1450);
- 3) tolliseaduse § 749 (V. S. K. VI k.);
- 4) Vene ajutise valitsuse määrused:
 - a) trükiasjade kohta 27. apr. 1917 a. (Sobr. usak. i raspor. prav. st. 597);
 - b) trükiasjade asutuste kohta 27. apr. 1917 a. (Sobr. usak. i raspor. prav. st. 598);
 - c) keelu kohta ilma sõjaväelise tsensuuri läbivaatamiseta sõjategevuse üle teateid avaldada 14. juulist 1917 a. (Sobr. usak. i raspor. prav. st. 1129);
 - d) 27. apr. 1917 a. trükiasjade kohta käivate määruste muutmise üle 12. juulist 1917 a. (Sobr. usak. i raspor. prav. st. 1148);

5) trükiasjade ajutised määrused 18. nov. 1918 a. („Riigi Teataja“ nr. 1 — 1918 a.);

6) vabariigi valitsuse poolt 8. juulil 1919 a. vastuvõetud määrus trükiasjade seaduse § 9 muutmise kohta („Riigi Teataja“ nr. 46 — 1919 a.).

§ 23. Käesolev seadus hakkab maksma 1. aprillil 1923 a.

KARISTUSMÄÄRUSED TRÜKISEADUSE, AVALIKKUDE ETTEKANNETE SEADUSE JA RAAMATUKAUPLUSTE NING AVALIKKUDE LUGEMISTUBADE AVAMISE SEADUSE RIKKUMISE ASJUS.

I osa.

§ 1. Süüdlast selles, et ta perioodilise trükitoote välja andis ilma seaduse poolt nõutava teadaande saatmata või et ta esialgses teadaandes tähendatud asjaolude muudatustest ei teatanud, karistatakse: rahatrahviga mitte üle 30.000 marga.

§ 2. Süüdlast selles, et ta: 1) perioodilise trükitoote välja andis ilma trükitoote nimetuse, järjekorra numbri, vastutava toimetaja või väljaandja nime, trükiasutuse nimetuse või asutuse või toimetuse aadressi ära tähendamata; 2) mitte-perioodilise trükitoote välja andis ilma kirjastaja nime, trükiasutuse nimetuse või asukoha, või ilmumise aasta ära tähendamata, karistatakse: rahatrahviga mitte üle 30.000 marga.

§ 3. Perioodilise trükitoote vastutavat toimetajat, kes süüdlane on selles, et ta seaduses ettenähtud korras ei avaldanud riigi- või omavalitsuse asutuse või ametniku, samuti ka eraisiku poolt avaldamiseks saadetud ümberlukkamist või õiendust selles trükitootes avaldatud asjaolude kohta, karistatakse: arestiga mitte üle kuu kuu või rahatrahviga mitte üle 50.000 marga.

§ 4. Kuulutusi avaldava perioodilise trükitoote vastutavat toimetajat, kes süüdlane kohtuotsuse, või riigi- ja omavalitsuse asutuse poolt avaldamiseks saadetud teadaannete, või kuulutuste avaldamata jätmises, karistatakse: rahatrahviga mitte üle 10.000 marga.

§ 5. Perioodilise trükitoote vastutavat toimetajat või mitte-perioodilise trükitoote väljaandjat, kes süüdlane on selles, et ta riigiasutuste salajas hoitavaid protokolle, kirju

ning dokumente, samuti ka teateid Riigikogu või tema komisjonide kinnistel istangutel arutatavatest asjadest trükkis avaldas ilma sellekohase loata, karistatakse: rahatrahviga mitte üle 30.000 marga.

§ 6. Süüdlast selles, et ta trükkis avaldas ilma sellekohase loata enne kohtuistumist või asja äralõpetamist teate, mis juurduse või eeluurimise materjaalist oli võetud, karistatakse: arestiga mitte üle kuue kuu või rahatrahviga mitte üle 50.000 marga.

§ 7. Perioodilise trükitoote vastutavat toimetajat, kes süüdlane on vabariigi valituse poolt seaduslikus korras avaldamiseks keelatud teadete avaldamises kaitsevæe jõudude, nende liikumise, riigikaitse abinõude või mobilisatsiooni kohta, karistatakse: arestiga mitte üle kuue kuu või rahatrahviga mitte üle 50.000 marga.

§ 8. Süüdlast trükiasutuse avamises ilma seaduse poolt nõutava teadaande saatmata või esialgses teadaandes tähendatud asjaolude muudatustest teatamata karistatakse: arestiga mitte üle kolme kuu või rahatrahviga mitte üle 30.000 marga.

Kui seesugune ettevõtte avati ühes abinõude tarvitamisele võtmisega tema varjamiseks vastutava järelevalve eest, siis karistatakse süüdlast: vangimajaga mitte üle ühe aasta.

Trükiasutuste all mõistetakse: trükikoda, litograafiat, metalloograafiat või muud sarnast tööstusettevõtet, kus mehaaniliste või keemiliste abinõudega vaimutooteid paljundatakse.

§ 9. Trükiasutuse juhatajat, kes süüdlane selles, et ta: 1) seaduse eeskirju ei täitnud nimetatud ettevõtete jaoks seatud nõorraamatute pidamise kohta; 2) nimetatud ettevõttest trükitöö väljalaskmise korral nõutavaid eksemplaare ei saatnud määratud aja jooksul vastavale asutusele, karistatakse: rahatrahviga mitte üle kolmekümnetuhande marga.

§ 10. Süüdlast selles, et ta trükiasutusest läbikäivusesse välja laskis trükitoote, kuhu: 1) teadvalt valesti trükiasutus üles oli märgitud, kus ta trükitud oli; 2) teadvalt valesti väljaandja või vastutava toimetaja nimi ära oli tähendatud, karistatakse: vangimajaga mitte üle ühe aasta.

§ 11. Süüdlast selles, et ta hoidis müügi jaoks, või müüs, või muul viisil laiali laotas väljamaal ilmuva perioodilise trükitoote, mille

laialilaotamine seatud korras oli ära keelatud, karistatakse: arestiga mitte üle kolme kuu või rahatrahviga mitte üle kolmekümnetuhande marga.

§ 12. Ajutiselt seismapandud perioodilise trükitoote väljaandjat, kes süüdlane selles, et ta rikkus keeldu tähendatud toodet välja anda, karistatakse: arestiga mitte üle kolme kuu või rahatrahviga mitte üle kolmekümnetuhande marga.

§ 13. Valmistamise või läbikäivusesse laskmise asjus süütegevust sisaldavate trükitoote kohta võib kohus, rippumata uue nuhtlusseaduse § 36 tarvituselevõtmisest, määrata: 1) perioodilise trükitoote seismapanemist või jäädavalt ärakeelamist; 2) väljamaal ilmuva perioodilise trükitoote sissetoomist kuni 2 aastani; 3) kohtuotsuse lähemas trükitoote numbris väljakuulutamist.

§ 14. Süüdlast selles, et ta korraldas näitemängu, ooperi, kontserdi, kino, tsirkuse või teise sarnase ettekande, kuhu igaüks ilma isiklise kutseta võib ilmuda või kuhu pääsemise eest tasu võetakse, ilma et ta sellest seaduse korras teatanud oleks, karistatakse: arestiga mitte üle 3 kuu või rahatrahviga mitte üle 3000 marga.

§ 15. Süüdlast selles, et ta ilma kohaliku omavalitsuse nõusolekuta ja siseministrierumi loata restoraanis, kabarees, kohvikus või teises sarnases ettevõttes, kus sööke ja jookke koha peal tarvitamiseks müüakse, avalikke ettekandeid korraldas, karistatakse: arestiga mitte üle 3 kuu või rahatrahviga üle kolmekümnetuhande marga.

§ 16. Süüdlast avalikul platsil, teel või tänaval avaliku ettekande korraldamises, ilma kohaliku politseiuülemaga loata, karistatakse: rahatrahviga mitte üle kümnetuhande marga.

§ 17. Näitemängu, ooperi, kontserdi, kino, tsirkuse või teise sarnase ettekande, kuhu igaüks ilma isiklise kutseta võib ilmuda, või kuhu pääsemise eest tasu võetakse, korraldajat, kes süüdlane on selles, et ta: 1) sarnase ettekande korraldas, saadetud teadaandele mittevastavalt; 2) seatud määrusi ei täitnud alaealiste pääsemise suhtes sarnastele ettekannetele või nende ülesastumise suhtes neil ettekannetel, karistatakse: rahatrahviga mitte üle kolmekümnetuhande marga.

§ 18. Süüdlast selles, et ta avas raamatukaupluse, ajalehtede kontori, ajalehtede kioski või avalikuks tarvitamiseks määratud laenuraamatukogu, või lugemistoa, ilma seaduse poolt nõutava teadaande saatmata, või et ta esialgses teadaandes tähendatud asjaolude muudatustest ei teatanud, karistatakse: rahatrahviga mitte üle 30.000 marga.

§ 19. Süüdlast selles, et ta kauples trükitootega käsimüügi teel avalikkudel platsidel, teedel, tänavatel või kodanikkudele kodus pakkumas käies, ilma seaduse poolt nõutava teadaande saatmata, või et ta esialgses teadaandes tähendatud asjaolude muudatustest ei

teatanud, karistatakse: rahatrahviga mitte üle kolmekümnetuhande marga.

II.

§ 20. Selles seaduses ettenähtud süüteod alluvad rahukohtunikkuudele. Süütegude arutamisel tuleb käia uue kriminaalseadustiku üldosa määruste järele.

§ 21. Kriminaal kohtupidamise seaduse § 1213¹⁸ täiendatakse järgmise märkusega:

„Väljamaal ilmuva trükitoote asjus võib kohus peale selle ära keelata kuni kohtu otsuseni nimetatud toote sissetoomist.“

§ 22. Käesolev seadus hakkab maksma 1. apr. 1923 a.

TRÜKITÖÖDE VÕISTLUS.

Tallinna Trüki- ja Kõitmistöökoja Omanikkude Seltsi poolt korraldatud trükistöõde võistluse puhul oli auhinna komisjoni koosseis koosolek pühapäeval, 11. märtsil s. a., kell 11 e. l.

Koos olid hrd F. Uibopuu, A. Silberhand, E. Talvik, J. Peterson ja E. Klaas.

Üldse oli sisse tulnud 6 timbrikki võistlustöödega. Esimene ümbrik märgusõna all „Spiraal“ sisaldas eneses kaane „Eesti Graafika“ jaoks. Samuti teine, kolmas ja neljas, märgusõnade all „Kannatus“, „Tartlane“ ja „Eesti“. Viies ümbrik märgusõna all „A. H. M.“ sisaldas kirjapea ja ümbriku. Kuues ümbrik märgusõna all „X“ sisaldas kaane.

Sisseantud töid arvustades leidis komisjon, et I auhinna alla kuulub kuukirja kaan märgusõna all „Spiraal“ ning teise auhinna alla märgusõnaga „X“. Kuukirja kaantele märgusõnaga „Kannatus“ ja „Tartlane“ otsustati ergutusauhinnad Emk. 500.— suuruses summas määrata.

Märgusõna all sisseantud ümbrikke avades selgus et I auhinna kuukirja kaane peale võitis hra J. Veikesaun ja II auhinna hra E. Isok, mõlemad „Päevalehe“ trükikojast. Ergutusauhinnad said prl. S. Schiller, graafikakooli õpilane, ja hra J. Mõttus, Eestimaa Trükikoja A.-S., tingimisega, et ühingu õigus jääks nimetatud töid tarbekorral tarvitada.

Sisseantud kirjapea ja ümbrik ei olnud auhinna väärilised.

Sisseantud töid üksikasjalisemalt arvustades leidis komisjon, et nende juures järgmised parandused ette võetaks: „Spiraalil“ tuleb äärmine välimine raam ära võtta, sest kogu raam on isenesest natuke raske ja lai ning kipub selle läbi kirja tahaplaanile

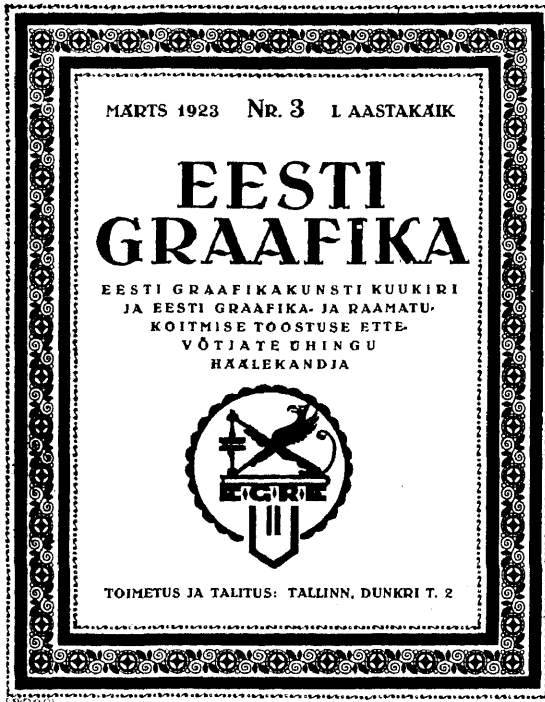
suruma. Samuti tuleks sõnad „Eesti Graafika kuni häälekandja“ vähem sõrendada. Selle läbi muutuks kiri rahulikumaks ning jääks kirja grupp ühe rea võrra vähemaks, mille tõttu võimalik oleks ühingu märki kõrgemale asetada. Töö juures on iseäranis hästi värvid valitud.

„X“-il tuleks ülemise ja alumise raami väljajooksev koht võimalikult rohkem tasandada. Kirja grupeerimine selle vastu tuleb kõigiti õnnestunuks lugeda, ühes arvatud raamiga, sellega rasket aga lihtsat ja nägusat põhjamaade stiili meele tuletades. Värvid on aga õnnetuslikult valitud ning paistavad liig kahvatuina, missugused aasta 10 eest veel moes olid. Praegusel ajal on elavad selged värvid domineerivad.

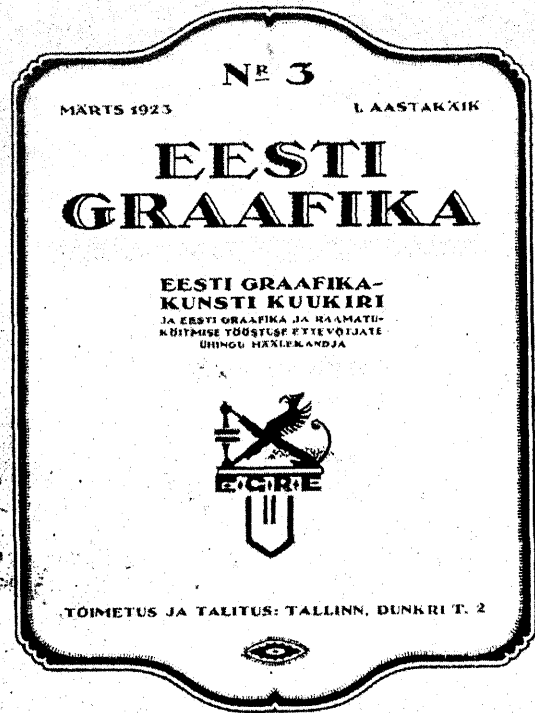
„Kannatuse“ juures tuleks kolme, liig suure kolmnurga asemele alumisel äärel, vähemad sarnased mahutada. Kirjade valik ja grupeerimine ühes märgiga on hea ja selge. Samuti on ka stiilis põhjamaade maitset märgata. Värvide kokkukõla on hea. Kavand oli joonistatud ja ainult ühes eksemplaaris sisse antud.

„Tartlane“ juures tuleks täitsa motiveerimata jämedad jooned kõrvaldada, samuti ka sõnadest „Eesti Graafikast“ keskelt läbi jooksvat kaks peenemat joont ning ridade vahele sama laiad jooned mahutada, nagu külgedel. Kaks korda tähendatud nr. 3 tuleksid alumistelt osadelt ära võtta ja keskele, ühingu märgi alla paigutada, viimastest umbes 5 cicero allpool seistes. Sõnad „Märts 1923“ ja „I aastakäik“ tuleksid nr. 3 asemele tõsta. Värvide poolest, missuguseid nii rikkalikult tarvitatud, on mõned kaunis nägusad.

„Eesti“ kohta oleks ainult ütelda, et see ajast liig maha on jäänud.

I auhind (mürgusõna „Spiraal“).

II auhind (mürgusõna „X“).

Ergutus-auhind (mürgusõna „Kannatus“).

Ergutus-auhind (mürgusõna „Tartlane“).

MITMESUGUST.

Trükk kalingori peale.

Kuidas papist kaartisid, mis värvilise kalingoriga üle tõmmatud, kõige kohasem trükkida oleks, selle üle olgu siin järgmine näpunäide:

Trükkimine sündigu peale seda, kui kalingor juba papi peale on kleebitud. Valtsid peavad õige kergelt seatud olema, et seega vorm hästi värvi saaks. Trükki ei tule mitte kõva hoida, mis aitab värvi väljapigistust eemaldada. Kalingori trüki jaoks tuleb kuivatusaineid sisaldavaid värvisid tarvitada, mida sikkatiivi, kopaallakiga ja Veneetsia terpentiiniga segatakse. Need lisandused võimaldavad, et värv kinni ja läikega ära kuivab.

„Allg. Anz. f. Dr.“

Ajakiri „Juudid“ Nr. 2 kirjutab järgmist:

Hiljuti asutas keegi juut S.-Tartu maanteele väikese trükikoja. Varsti peale Juudi trükikoja tegevuse algust oli selle mõju Tallinna Eesti suuremates trükikodades tunda. Juudid ruttasid suguvenda kohe toetama: väikesed igapäevased jooksvad tööd, näit. kinode programmid jne., rändasid juudi trükikotta. Peale selle ahnitses ka juut Tallinna linna aastaaruande trükkimise oma kätte. Eesti trükikodadest lastakse töölisi tööpuudusel lahti, kuna juudi trükikoda töödega üle koormatud ning ööd ja päevad ühte töötab. Tööd pakub juut töölistele tükiviisi välja ja nõuab, et tööline tööle ilmugu ajal, mil trükitud vormid masinast välja tulevad, olgu see siis kas või öösel kell 2 ehk 3. Tööline peaks tal siis varnast võtta olema või vähemalt kümme korda päevas trükikotta vaatama jooksmas, kas vormid masinast välja tulnud.

Meie kommunistid selles muidugi midagi laitmiseväärilist ei leia.

**J. G. SCHELTER
& GIESECKE,**

LEIPZIG

**RAAMATUTRÜKI
MASINAD JA KIRJAD**

ESITAJA EESTIS:

A. REUTER, TALLINN, VARBLASE TÄN. 3

A. Kalmet'i raamatuköitmise töökoda

Kaupmehe tän. nr. 26,

valmistab kõiksuguseid liht- ja ilu-
-:- köitmise töid -:- -:-

Raamatu- ja kiwi trüki Värvide ladu

Saksamaa keemiavabrikust
VENNAKS. HARTMANN
Ammendorf b. Halle-Saale

on

N Õ M M E L
Raudtee tänav 37
Kõnetraat: NÕMME 65

Ladus on ainult esimese headusega
värvide. Tellida võib kõnetraadi ehk
kirja teel. Saadan kiires korras telli-
- jatele kohale, ilma erikuludeta. -

Austusega

KR. UGGUR.

M. KRISTIN'I RAAMATUKÖITMISE ÄRI

Tallinnas, Härjapea jõe tän. nr. 4. Telef. 16-58.

KÕIGE PAREM EN GROS OSTUKOHT:

A/S. RÄPINA PABERIVABRIK

JUHATUS JA PEAKONTOR:
TARTUS, PÕIK TÄN. NR. 6,
KÕNETRAAT NR. 29.

OSAKONNAD:

TALLINNAS, MAAKRI T. 4,
KÕNETRAAT 6-54 :—: JA
PÄRNUS, NIKOLAI T. NR. 6,
— KÕNETRAAT 46. —

PAKUB OMAST LADUST JÄRGM. KAUPU:

PABERIT albumi, kirjutuse, joonistuse, filtreerimise, krepp, suitsupaberit Nr. 9 ja 666, **pakkimispaperit:** spetsiaal suur formaat lilleäridele, kuivatuspaberit ja kartongi, pappi — pruuni ja valget, maslenkat, raamatute ja vihkude ümbriku paberit, paberkotte; paberit raamatuköitjatele — suures valikus. :—:
Kõiksugu kooli, kontori ja kantselile tarbeasju.

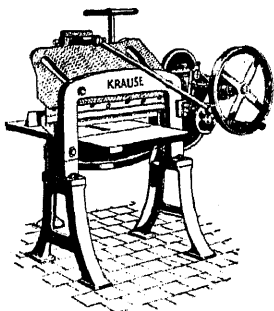
MICHAEL SCHAEFER

PABERI JA MÄNGUASJADE
KAUPLUS,

RATASKAEVU TÄN. NR. 5. KÕNETR. 21-54

○

SOOVITAB SUURES VÄLJAVAIKUS
KIRJUTUS- JA POSTPABERID, ÜMBRIKKE, NIMEKAARTE, KONTORIRAA-
MATUID, IGASUGUSEID KIRJUTUS- JA
JONISTUSTARBEID, NAHAST TASKU-
SID JA DOKUMENTIDE PORTFELLE
JNE. JNE.

KARL KRAUSE A.-G.

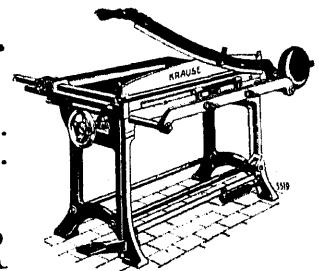
LEIPZIG

JAGENBERGWERKE A. G.

DÜSSELDORF

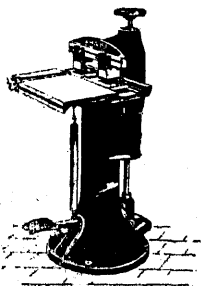
BOHN & HERBER

KIIRPRESSID, WÜRZBURG

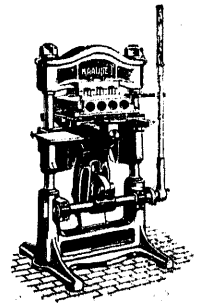

ESITAJA Ins. A. M. WISNIEWSKI TALLINN

BÜROO: V. PÄRNU 21-3, TEL. 20-09. LADU: VANA VIRU TÄN. 13, HOOVIS. TEL. 10-88

ALALINE LADU: MASINAD PABERIVABRIKUTELE, TRÜKI-, KIVITRÜKI-, KÕITEKODADELE JA PAPITÖÖSTUSTELE, SAMUTI KANENDELE TÖÖSTUSHARUDELE TARVIMINEVAD ABINÕUD

K/M. G. PIHLAKAS & POJAD

TALLINNAS, JAANI TÄN. NR. 6, TEL. 4-79

müüb suurel ja väikesel arvul trükiko-
dadele ja igale tarvitajale iga seltsi

PABERIT:

kirjutus, post, konsept, trüki, album jne.

Oma kirjaümbrikutehases valmis-
tatud suures valikus

ÜMBRIKKE

MEIE KÕITMISTOOKODA

valmistab kiirelt ja korralikult mõõdukate hindadega kõiksugu kõitmisid

KAUBAMAJA «ATLAS»

Tallinn, Suur Karja tänav 3.

Kõneir. Juhat. 21-28. Kõnl. 17-15.

Telegr. aadress: ATLAS - TALLINN.

OSAKOND BERLIINIS:

Berlin S. 59, Jahnstrasse 12, Tel. aadr.: EsioAtlas-Berlin.
Code: Rudolph Mosse. -:- Kõnetraat: Moritzplatz 12872.

ERIALA:

Graafilise tööstuse moodsate ettevõtete täieline sisseseadmine ja varustamine;

Kiirpressid raamatu-, kivi-, pleki-, offset-trüki jaoks; Rotatsioon-masinad,

Tiigeltrüki-pressid; Ladumismasinad; Kirjatähed;

Vaskjooned; Lõikamise-, voltimise-,

lineerimise- ja traatimise-

masinad. Tsinkograafia ja

galvanotehnika sisseseaded ja abinõud;

Alaline ladu mustas ja teistes värvides, valtsimassis ja

litoograafia kivides; Kõiksugused abi-masinad ja tarbeasjad. -:- :-:

EESTI GRAAFIKA

Esimene ja ainus graafikakunsti
ja -tööstust käsitlev kuukiri Eestis

**Ilmub üks kord kuus
iga kuu teisel poolel**

Tellimise hinnad:

Aastas Emk. 600.—, 1/2 aastast Emk.
300.—, 1/4 aastast Emk. 150.— Üksikud
numbrid Emk. 50.—. Postiga Emk. 60
aastas kallim.

Kuulutuse hinnad:

1/1 kahevärv. kaanekülge. Emk. 6500.
1/2 kahevärv. kaanekülge. Emk. 3250.—,
11 ühevärv. kaanekülge. Emk. 5000.—,
1/2 ühevärv. kaanekülge. Emk. 2500.—,
Tekstid taha 1/1 lehekülge. Emk. 3000.—,
1/2 lehekülge. Emk. 1500.—, 1/4 lehekülge.
Emk. 750.—, 1/8 lehekülge. Emk. 375.—,
Koha otsimised ja pakkumised Emk.
3. — millimeeter.

**Toimetuse ja talituse
Tallinnas, Dunkri tänn. nr. 2.**

